

รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์ Eco-Friendly Integrated Agricultural Model in Phetchabun Province

พระวีระเดช ฐานวิโร (หงษ์เงิน)

Phra Veeradech Thanaviro (Hongnuen)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เอื้อมทิพย์ ศรีทอง

Aumthip Srithong

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Humanities and Social Science Thepsatri Rajabhat University

Email: Veeradet04@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอรูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงเอกสารและลงในภาคสนาม (Field Study) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวด้านการเกษตร รวมทั้งสิ้น 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การวิเคราะห์ผล วิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษวิจัยพบว่า

รูปแบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดเพชรบูรณ์จากการถอดบทเรียนของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านแนวคิด มองว่าคนที่คิดจะทำแบบผสมผสาน ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักอยู่ 3 ประการ 1) ใจรัก 2) ความอดทน 3) ความซื่อสัตย์ 2. ด้านหลักการ หลักการสำคัญ 3 ประการ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ 3) ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ 3. ด้านหลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ทำการจัดการให้เกิดความสมดุลใน 3 อย่าง 1) ดิน 2) น้ำ 3) พืช 4. ด้านปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีใจรัก ซื่อสัตย์ อดทน ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ และบริหารจัดการดิน น้ำ พืช สัตว์ อย่างสมดุล ส่วนอุปสรรคในการทำเกษตรผสมผสาน คือ ท้อใจ ไม่มีความอดทน การไม่รู้จักพอในการดำรงชีวิต และ สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: เกษตรผสมผสาน, สิ่งแวดล้อม, จังหวัดเพชรบูรณ์

Abstract

The research article has a purpose. Present the model of integrated agriculture that is environmentally friendly in Phetchabun province. It is a qualitative research, documented and in the field (Field Study), Key Informant, leader of 3 groups of farmers group members and in-depth interviews. Local leader in agriculture, a total of 49 people. Tools used in the study. In-depth Interviews questionnaire, focus group, analysis of results. Content analysis (Content analysis). the study found that:

Lessons learned from all three organic groups using integrated agriculture model in Phetchabun are specified in 4 aspects: 1) conceptual aspect: in order to be successful in integrated agriculture, people must possess preference, endurance and integrity 2) principle aspect: self-reliance, health security and living sufficiency are concerned 3) practice and activity aspects: balanced management in soil, water and plants is important 4) pros and cons to success aspect: factors to success involves preference, integrity, patience, sufficiency and balanced management in soil, water, plants and animals where as obstacles consist of discouragement, impatience, insufficiency in living and climate change.

Keywords: Integrated agriculture, Environment, Phetchabun Province

บทนำ

สถานการณ์เศรษฐกิจในสังคมไทยปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกระดับของสังคมไทย โดยเฉพาะผู้ที่ยากจนจะได้รับผลกระทบอย่างมากที่สุด ก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตและเลี้ยงชีพตนเอง วิฤตทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ คือ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากมากขึ้น ขาดความมั่นคงทางอาชีพ รายได้ คุณภาพชีวิตตกต่ำ คนในประเทศ จำต้องอดออม อดทนต่อภาวะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนี้ด้วยกันทั้งสิ้น (เสรี พงศ์พิศ, 2549) ซึ่งสังคมไทยส่วนใหญ่ทำอาชีพการเกษตรเป็นหลักปลูกพืชผัก พืชผล เลี้ยงสัตว์ ไร่บริโภคตนเองและครอบครัวอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุลโดยอาศัยซึ่งกันและกัน รู้จักการแบ่งปันไม่เห็นแก่ตัว คนอยู่กับธรรมชาติเข้าใจธรรมชาติทำให้ความเป็นอยู่ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน การเพาะปลูกการเกษตรจึงอาศัยระบบนิเวศของธรรมชาติบำบัดซึ่งกันและกัน สภาพปัจจุบันการทำอาชีพเกษตร มีการอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกันมากขึ้นโดยเฉพาะการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการผลิต การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้สภาพดินน้ำและสิ่งแวดล้อมในชุมชนสังคมเกิดปัญหาตามมา ผู้ผลิตและผู้บริโภคได้รับผลกระทบจากสารเคมีสะสมในร่างกายก่อให้เกิดโรคมะเร็งไข้เจ็บ ภาครัฐจึงมีแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ (2561-2580) แนวทางยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป้าหมาย “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีให้กับคนไทย โดยเฉพาะเป้าหมายด้านการเกษตรที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เน้นให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการไม่ใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการเกษตรมากเกินไป ควรหันกลับไปทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสานในเพาะปลูก การนำเอาแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” ของรัชกาลที่ 9 มาพัฒนาชุมชน สังคม โดยตัวชี้วัดของเกษตรแบบยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม การทำเกษตรแบบนี้จะมีความสมดุลในธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสัตว์เกื้อกูลต่อกันมากขึ้น และทำให้สภาพดินและน้ำให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ (กรมการศาสนา, 2550)

จังหวัดเพชรบูรณ์เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวพืชทางเศรษฐกิจ ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเขียว ยาสูบ มะขามหวาน กะหล่ำปลี ฯลฯ มีการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกมากขึ้นทำให้สภาพดินและน้ำเริ่มมีปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็มีบางกลุ่มที่ได้หันมาทำเกษตรแบบผสมผสานในพื้นที่แต่ก็มีส่วนน้อย การกระตุ้นจิตสำนึกเกษตรกรให้เห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต้องอาศัยจากทุกภาคส่วน การทำเกษตรแบบผสมผสานเป็นสิ่งหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และมีกลุ่มเกษตรกรจำนวนหนึ่งรวมกลุ่มทำเกษตรในลักษณะนี้ การทำวิจัยใช้หลักกระบวนทัศน์ (Paradigm) ยึดหลักการ 4 ด้าน 1) ด้านแนวความคิด 2) ด้านหลักการ 3) หลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ทำ และ 4) ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายความยั่งยืน ทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม

จากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์” การเกษตรเป็นหลักปลูกพืชผัก พืชผล เลี้ยงสัตว์ ไร่บริโภคตนเองและครอบครัวอยู่กับธรรมชาติได้อย่างสมดุล คนอยู่กับธรรมชาติเข้าใจธรรมชาติทำให้ความเป็นอยู่ต่างอาศัยซึ่งกันและกัน การเพาะปลูกการเกษตรจึงอาศัยระบบนิเวศของธรรมชาติบำบัด เพื่อนำไปสู่เป้าหมายความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เชิงเอกสาร และลงในพื้นที่สนาม (Field Study) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 กลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำท้องถิ่น เกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งสิ้น 49 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) แนวคำถามสำหรับสนทนากลุ่มหรือการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) การเก็บรวบรวมข้อมูล ลงพื้นที่ด้วยตนเอง จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) การจัดประชุมกลุ่มย่อย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร การประชุมกลุ่มย่อย มาวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content analysis) วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนำเสนอรูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาจาก รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ สังเคราะห์ การวิจัยเรื่อง “รูปแบบเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีประเด็น ดังนี้

1) หลักคิดในการทำเกษตรผสมผสาน ส่วนใหญ่มองว่าการทำเกษตรผสมผสานสิ่งสำคัญมีอยู่ 3 ประการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ (1) ใจรัก (2) ความอดทน (3) ความซื่อสัตย์

2) หลักการในการทำเกษตรผสมผสาน หลักการที่คำนึงนำไปสู่การปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย อย่างยั่งยืนอยู่ 3 ประการ (1) การพึ่งพาตนเอง (2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ (3) ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ

3) หลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน กระบวนการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ มีหลักปฏิบัติที่กลุ่มให้ความสำคัญมี 3 เรื่อง คือ (1) ดิน (2) น้ำ (3) พืช และ 4) ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จ ด้านปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จคือต้องมีใจรัก ซื่อสัตย์ อดทน การใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ การรู้จักการบริหารจัดการดิน น้ำ พืช สัตว์ อย่างสมดุล ส่วนอุปสรรคต่อความสำเร็จ ก็มีลักษณะตรงกันข้ามกับความสำเร็จ ไม่รู้จักพอในการดำรงชีวิต สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบเกษตรผสมผสานในจังหวัดเพชรบูรณ์ แนวคิดว่าการทำเกษตรผสมผสานสิ่งสำคัญมีอยู่ 3 ประการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ (1) ใจรัก (2) ความอดทน (3) ความซื่อสัตย์ การทำเกษตรแบบผสมผสาน ต้องมีใจรักเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้กระบวนการต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จเข้าใจรักในธรรมชาติของชีวิตต่างไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน นำไปสู่ความยั่งยืนในธรรมชาติ คำว่า ใจรัก มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อิทธิบาท 4 คือ ในข้อที่ ๑ ฉันทะ ความพอใจ ความรักใคร่ ความยินดีในสิ่งนั้น เป็นความหมายในทางกุศล ที่หมายถึง ความรักงาน ความรักในกิจที่ทำความหมั่นสวดสวดการพิจารณาหาเหตุหาผลในสิ่งนั้นและแต่ละอย่างๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน เป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวพันกัน พระองค์ท่านจึงตรัสว่าเป็นบาทฐานเครื่องแห่งความสำเร็จ สิ่งแรกถ้าคนเรามีฉันทะ ความพอใจ ใจรักศรัทธาเมื่อจะทำสิ่งใดย่อมจะประสบผลสำเร็จอยู่เนื่อง ๆ ความอดทนในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจากการเฝ้ารอผลผลิตหรือกระบวนการที่ทำ เริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อนปลูก หลังปลูก เก็บเกี่ยวต้องใช้ระยะเวลามากกว่าปกติที่เคยทำเกษตรเชิงเดี่ยวอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมีย่อมจะเห็นผลช้า การอดทนเฝ้ารอและใส่ใจเป็นสิ่งที่จะต้องทำอย่าง

ต่อเนื่อง ถ้าขาดความอดทนทำได้ยาก ถ้าทำได้จะทำให้ครอบครัว ชุมชน สังคมมีความสุขแบบยั่งยืน มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักฆราวาสธรรม 4 ในเรื่องของขันติ คือ ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าทีการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ในธรรมหมวดนี้ ท่านมุ่งเอาด้านปัญญา ขันติท่านเน้นแฉะวิริยะคนที่มีความอดทนย่อมจะมีความเพียรอยู่ในตัวเองเสมอ สามารถมุ่งมั่นต่องานที่ทำอยู่ให้สำเร็จ และความซื่อสัตย์ ความจริงใจ และความตรงไปตรงมา พร้อมด้วยความประพฤติตรง ตลอดจนการงดเว้นการโกหก การคดโกง การจะทำให้ชีวิตมีความสุขแบบยั่งยืนสามารถยืนหยัดกับชุมชน สังคมได้ต้องทำให้เข้าใจ การปลูกพืชที่ไม่อาศัยสารเคมีปุ๋ยเคมีคนรอบข้างผู้บริโภครักหวังว่าเราจะไม่กลับไปใช้สารเคมีปุ๋ยเคมีในพืชผักอีก เมื่อตั้งใจอะไรไว้แล้ว ก็จริงต่อเป้าหมายนั้นไม่ท้อถอยต่อเป้าหมายนั้น ความซื่อสัตย์ต่อใจตนเองอันดับแรกเป็นสิ่งสำคัญ เราคิดว่าจะทำอะไรก็ต้องทำด้วยความจริงใจไม่พูดกลับไปกลับมาพร้อมกับลงมือทำตามที่ทำพูด มีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักฆราวาสธรรม 4 ในหัวข้อ สังขะ คือ ความจริง, ซื่อตรง, ซื่อสัตย์, จริงใจ, พูดจริง, ทำจริง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตน เพราะทำอะไรทำจริงมีความซื่อสัตย์ต่อทุกคนย่อมจะทำให้ได้รับความไว้วางใจอยู่เสมอซึ่งจะทำให้งานที่เราทำอยู่ได้รับการสนับสนุนจากทุกคน

2) ด้านหลักการในการทำเกษตรผสมผสาน

หลักการที่คำนึงนำไปสู่การปฏิบัติที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืนอยู่ 3 ประการ (1) การพึ่งพาตนเอง (2) ความปลอดภัยด้านสุขภาพ (3) ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ การทำเกษตรผสมผสานการพึ่งพาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ที่ต้องคอยสังเกตในทุกขั้นตอนการทำไม่มีอะไรที่จะเข้าใจได้ดีเท่าเราได้สัมผัสการทำด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา การพึ่งตนเองเป็นองค์ประกอบสำคัญเบื้องต้นที่ทุกคนจะต้องมีและประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะบุคคลผู้มุ่งหวังที่จะทำการเกษตรได้อย่างยั่งยืน มีความสอดคล้องผลการศึกษา งานวิจัยของ ขวัญกลม ดอนขวา (2557) ได้ศึกษาแบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ พบว่า ระบบการใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย การพึ่งพาตนเองมีส่วนสำคัญที่จะทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความยั่งยืน ความปลอดภัยด้านสุขภาพ การอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูกพืช ทำให้เราต้องสัมผัสและบริโภคเข้าไปในร่างกายตลอดเวลา ทำให้สภาพร่างกายได้รับพิษสะสมขึ้นทุกวันย่อมมีโรคร้ายต่าง ๆ ตามมา ผลกระทบที่เกิดขึ้นในระยะยาวทั้งต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การป้องกันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการทำงานอาชีพเกษตร มีความสอดคล้องผลการศึกษา งานวิจัยของ ดุษฎี พรหมทัต (2557) ได้ศึกษาการประเมินพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการให้ร่างกายปลอดสารเคมี จึงหันมาปลูกผักปลอดสารพิษ มีการบริหารจัดการปลูกพืชผักตามความต้องการของลูกค้า มีการวางแผนและคาดการณ์กันเป็นอย่างดี และมีการดูแลพืชผักที่ปลูกคล้ายกัน ความรู้จักพอประมาณในการเลี้ยงชีพ ทุกชีวิตในสังคมถ้ารู้จักพอประมาณจะทำให้ครอบครัว ชุมชน สังคม น่าอยู่ หลักการที่ทำเกษตรจะประสบความสำเร็จยั่งยืนได้ต้องมีข้อนี้ เพราะถ้าตัวเรารู้จักพอประมาณในการดำรงชีพ การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ โดยเฉพาะการรู้จักหลักความพอประมาณในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันไม่สร้างความอยากให้ตนเองมากเกินไปอยู่ตามสิ่งที่เรามีและไม่เบียดเบียนคนอื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มีสอดคล้องกับการศึกษา งานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานวัตร (2554) ได้ศึกษาการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ด้านความพอประมาณอยู่ในระดับปานกลาง

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในตัวเมืองมีสิ่งแวดล้อมที่ทำให้กลุ่มคนไม่ค่อยใช้ชีวิตแบบพอประมาณโดยเฉพาะอบายมุขที่ทำให้เป็นปัญหาในตัวเมืองใหญ่ ๆ

3) ด้านหลักปฏิบัติหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน

ด้านกระบวนการบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลในธรรมชาติ มีหลักปฏิบัติที่กลุ่มให้ความสำคัญมี 3 เรื่อง คือ (1) ดิน (2) น้ำ (3) พืช สำหรับดิน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มี 4 ประเภท คือ 1) กลุ่มดินนา เป็นดินนาหรือดินลุ่มใช้ในการทำนา ถ้าดินถูกทำลายด้วยสารเคมี ปุ๋ยเคมีเป็นประจำจะทำให้ความเสื่อมสภาพของดินในเรื่องธาตุอาหารต่าง ๆ ภายในดินเสื่อมไป การรักษาสภาพดินจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับอาชีพการทำเกษตร การรักษาสภาพดินควบคู่กันไปกับการหมุนเวียนการปลูกพืชเพื่อให้ธาตุอาหารในดินเกิดความสมดุล มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ ภัชชญณ หมื่นแจ้ง และคณะ (2558) ได้ศึกษาโครงการศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมเพื่อจัดการระบบสมดุลในห่วงโซ่อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์ พบว่า ดินและปุ๋ยอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตพืชอินทรีย์ และทราบถึงอิทธิพลของระบบการจัดการดินและปุ๋ยในการผลิตฝรั่งและแก้วมังกรอินทรีย์เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับการนำไปใช้กับพืชชนิดอื่น ๆ ต่อไป น้ำ การทำอาชีพเกษตรกรรมจะต้องพึ่งพาอาศัยน้ำเป็นส่วนสำคัญ การจัดหาพื้นที่สำหรับการกักเก็บน้ำไว้ในยามเพาะปลูกจึงควรต้องมีเมื่อเรียดทำอาชีพทางด้านเกษตร พืชแต่ละชนิดมีความต้องการน้ำมากน้อยแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ควรขาดน้ำ น้ำที่เจือปนด้วยมลพิษย่อมจะเป็นอันตรายต่อสัตว์สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในน้ำ การกักเก็บน้ำ การรักษาสภาพน้ำให้สะอาดย่อมจะเป็นผลดีในการทำเกษตร ส่วนใหญ่กลุ่มสมาชิกชุดสระกักเก็บน้ำและเจาะน้ำบาดาลไว้ใช้เอง มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ พันเอกอดิเรก แก้วสุมาลี (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออก พบว่า การทำเกษตรจะขาดแหล่งน้ำไม่ได้ หน่วยงานภาครัฐควรจัดหาแหล่งเงินทุนแหล่งน้ำหรือชุดสระเพิ่มเติม เพื่อให้เกษตรกรไม่ต้องกังวลในเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดชุดแหล่งน้ำ การปลูกพืชจำเป็นต้องให้น้ำอย่างเพียงพอต่อความต้องการของพืช มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ ยิ่งลักษณ์ กาญจนพฤกษ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาการยกระดับความยั่งยืนทางการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง พบว่า น้ำบางครั้งไม่เพียงพอจากแหล่งธรรมชาติได้เท่าที่ควร เกษตรกรจึงหันมานิยมปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจสามารถดำรงประกอบอาชีพได้โดยไม่ต้องอาศัยสารเคมีทำให้เกิดความยั่งยืนในกลุ่มเกษตรกรเอง และพืชแต่ละชนิดมีลักษณะทางพันธุกรรมแตกต่างกัน จึงมีอัตราการเจริญเติบโตไม่เหมือนกัน การเพาะพันธุ์เมล็ดพืชไว้ใช้เองย่อมจะทำให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงต่อตัวพืชเองที่จะทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ และการปลูกพืชแต่ละชนิดก็ต้องดูสภาพดินและสิ่งแวดล้อมประกอบกันเพื่อให้พืชมีความเจริญเติบโตได้อย่างเหมาะสมในธรรมชาติ ต้องคัดพันธุ์พืชเพื่อการเพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพดินของตนเอง การคัดเลือกพันธุ์กรรมของพืชก็ต้องคัดส่วนที่มีสภาพสมบูรณ์ก็จะทำให้มีการเจริญเติบโตได้ง่าย มีความสอดคล้องผลการศึกษาวิจัยของ ภัชชญณ หมื่นแจ้ง และคณะ (2558) ได้ศึกษาโครงการศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมเพื่อจัดการระบบสมดุลในห่วงโซ่อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์ พบว่า รูปแบบการปลูกพืชร่วมกับพืชปลูกหลักแต่ละชนิดเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชที่หลากหลาย การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสานในระบบการผลิตพืชผัก พืชผักสมุนไพร และพืชไร่อินทรีย์ การเข้าใจและให้ความสำคัญต่อพืชแต่ละชนิดย่อมจะนำไปสู่ความยั่งยืนในธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมี

4) ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคต่อความสำเร็จในการทำเกษตรแบบผสมผสาน

ส่วนปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จต้องเริ่มจาก คำว่า ใจรัก อดทน ซื่อสัตย์ สิ่งที่น่าพาไปสู่ความเร็วในการทำเกษตรแบบผสมผสาน สิ่งใดที่คนเราศรัทธามีใจรัก ย่อมจะทำให้ประสบผลสำเร็จเพราะมีจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อเป้าหมายที่ทำไม่เป็นคนย่อท้อแม้จะมีอุปสรรคในการทำงาน เป็นคนมีความอดทนสูงทั้งทางกายและใจ เป็นคนมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เป็นที่น่าเคารพนับถือของคนทั่วไป เพราะเรามีความจริงใจ

ข้อสัถย์ต่อบุคคลอื่น การใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอประมาณ เป็นคนมีเหตุผล รู้สิ่งใดควรไม่ควร รู้สิ่งใดเป็นประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์ ขั้นตอนเตรียมการก่อนลงมือทำเกษตรกรต้องมีการวางแผนการทำงานในแต่ละขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การหาเมล็ดพันธุ์พืช การเตรียมดิน การทำที่กักเก็บน้ำ ถ้าทุกขั้นตอนมีการวางแผนการทำงานอย่างดีย่อมจะทำให้การทำงานบรรลุเป้าหมายได้ง่าย มีความสอดคล้องผลการศึกษางานวิจัยของ Allyson Jacobs (2011) ได้ศึกษา A Critical Examination of Sustainable and Conventional Farmers as They Navigate Climate Change, พบว่า เกษตรกรที่มีความสนใจในประเด็นสิ่งแวดล้อมมีการเตรียมการที่จะรับมือในเรื่องการสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินและการเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกพืช และได้เตรียมการโดยการฝึกปฏิบัติในเรื่องการจัดการไร่นาในหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อที่จะเตรียมการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ส่วนเกษตรกรกลุ่มที่ไม่สนใจในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมจะไม่ค่อยมีการเตรียมตัวด้านนี้มากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้ามีใจรักย่อมจะทำให้นำไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืนได้

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ ท้อใจ ไม่มีความอดทน การทำอาชีพเกษตรแบบผสมผสาน บางครั้งทำให้คนท้อใจท้อใจไม่ยอมทำต่อ เพราะทนต่อสภาพที่เป็นอยู่ไม่ไหว ปุ๋ยเคมีในการเร่งผลิตทำให้เกิดผลผลิตได้เร็วไม่ต้องรอนาน สภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง ปัญหาเสี่ยงด้านน้ำ ฝนตกมากเกินไป ฝนทิ้งช่วง ฝนแล้ง และภัยธรรมชาติอื่น ๆ ความไม่สมดุลในดินฟ้าอากาศ ทำให้พืชที่เพาะปลูกลงไปต้องประสบปัญหาเพราะบางครั้งต้องอาศัยน้ำจากคลองในพื้นที่ มีความสอดคล้องผลการศึกษางานวิจัยของ Shimul Mondal (2014) ได้ศึกษา Farmers' Knowledge, Attitude and Practice toward Organic Vegetables Cultivation in Northeast Thailand พบว่า จากที่เกิดปลูกข้าวใช้สารเคมีเปลี่ยนมาปลูกข้าวแบบข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีความเสี่ยงเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ผลผลิตไม่ได้ตามต้องการ หรือผลิตแล้วไม่สามารถหาตลาดได้ทันที ทำให้ต้องมีเงินสำรองในช่วงที่ยังไม่มีรายได้ การปลูกข้าวอินทรีย์ต้องการเตรียมดิน การหว่านข้าว การใส่ปุ๋ย การควบคุมระดับน้ำ ถ้าไม่มีแรงงานในครอบครัวจะทำลำบาก และการได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์บางคนต้องใช้เวลา 5 ปี กว่าจะได้รับการรับรอง ทำให้ในช่วงที่ยังไม่ได้รับการรับรองการขายข้าวจะได้ในราคาต่ำ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถปลูกข้าวอินทรีย์ได้จะกลับไปปลูกข้าวโดยใช้สารเคมีเหมือนเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) หน่วยงานภาครัฐ ควรมีหลักคิดโดยเฉพาะเกี่ยวกับนโยบายในระดับรัฐบาล ควรให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมให้มากซึ่งในอนาคตที่จะมีผลกระทบต่อชุมชน สังคม โดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงอุตสาหกรรม ควรรณรงค์การงดการใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีในพืชผัก เพื่อให้คำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในอนาคต ควรให้ความสำคัญ การประกาศเกียรติคุณบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อชุมชน สังคม โดยเฉพาะการทำเกษตรผสมผสาน ควรมีการยกย่องเชิดชู บุคคล และกลุ่มเกษตรกรที่ดีเด่นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่การอาศัยปัจจัยภายนอก

1.2) หน่วยงานภาครัฐควรจัดกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนทุกระดับ เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสาน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อการจัดการในเรื่อง ดิน น้ำ และพันธุ์พืชเอง ควรมีการจัดการที่เหมาะสมอย่างไร ต้องมีผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เป็นวิทยากรและกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่เพื่อความหลากหลายแนวความคิดในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคมที่ยั่งยืนในอนาคตตามวิสัยทัศน์ของรัฐบาลที่จะเป็นมุ่งสู่เกษตรสมัยใหม่ 4.0 ภายใต้ Thailand 4.0

1.3) หน่วยงานภาครัฐควรจัดกิจกรรมรณรงค์ในชุมชนทุกระดับ ควรมีการปฏิรูป ต่อกระบวนการเกษตรทั้งระบบ เริ่มที่หน่วยงานภาครัฐควรมีแผนการทำงานในเชิงรุกมากขึ้น มากกว่าที่จะทำในเชิงเอกสารรายงานเพียงอย่างเดียว กรณียุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาลถ้าไม่นำสู่ภาคปฏิบัติอย่างจริงจังก็ไม่เห็นผลระดับผู้นำ ผู้ปฏิบัติต้องมีใจรักต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสังคมร่วมกัน จึงจะทำให้ทุกคนเห็นเป้าหมายความยั่งยืนร่วมกัน เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่ถ้าทุกหน่วยงานในสังคมร่วมมือกันอย่างจริงจังก็จะทำให้ชุมชนสังคมไปสู่ความยั่งยืนร่วมกันได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรศึกษา เกี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานของคนรุ่นใหม่ ที่มองเห็นความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุมมองของคนรุ่นใหม่เกี่ยวกับการทำเกษตรที่ไม่ต้องอาศัยสารเคมี ปุ๋ยเคมีมีเทคนิคผลิตหรือต่อกระบวนการทำในเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน ในรูปแบบเกษตรของคนรุ่นใหม่

2.2) ควรศึกษา เข้าไปมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติการต่อการทำเกษตรผสมผสานร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางกลุ่มจัดขึ้น เพราะจะได้ข้อมูลรอบด้าน โดยผู้ศึกษาสามารถมองเห็นสภาพปัญหาต่าง ๆ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น บางครั้งการได้ข้อมูลโดยการบอกกล่าวมุมมองอาจไม่ครบถ้วน และรอบด้าน

2.3) ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการเกษตรผสมผสานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ต่าง ๆ มีลักษณะรูปแบบอย่างไร สามารถนำไปสู่การค้นพบทาง การศึกษาข้อมูลที่มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น ในลักษณะของรูปแบบที่มีความแตกต่างกันจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

บรรณานุกรม

- เสรี พงศ์พิศ. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์.
- กรมการศาสนา. (2550). **การพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชนประจำปี 2550**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ขวัญกมล ดอนขวา. (2557). “แบบจำลองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ. **รายงานวิจัย**. สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ดุขฎี พรหมทัต. (2557). “การประเมินพฤติกรรมการผลิตผักปลอดภัยของเกษตรกร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **รายงานวิจัย**. คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ภัสชญณ หมื่นแจ้ง และคณะ. (2558). “โครงการศึกษาระบบการปลูกพืชร่วมเพื่อจัดการระบบสมดุลในห่วงโซ่อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์”. **รายงานวิจัย**. กรมวิชาการเกษตร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ยิ่งลักษณ์ กาญจนพฤษ และคณะ. (2560). “การยกระดับความยั่งยืนทางการเกษตรของเกษตรกรรายย่อยอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง”. **รายงานวิจัย**. วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (2545). “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. สถาบันวิจัยพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, (2549)
- อดิเรก แก้วสุมาลี. (2560). “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **รายงานวิจัย**. สำนักประชาสัมพันธ์ กรมกิจการพลเรือนทหาร: วิทยาลัยการทัพบก.
- Allyson Jacobs. (2011). **A Critical Examination of Sustainable and Conventional Farmers They Navigate Climate Change**. (Master Thesis, Faculty of Geography. The Pennsylvania State University.
- Shimul Mondal Theerachai Haitook and Suchint Simaraks. (2014). “Farmers’ Knowledge, Attitude and Practice toward Organic Vegetables Cultivation in Northeast Thailand”. in Kasetart. **Journal of Social Sciences**. 35.